

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqiy repertuar tanlash mezonlari

Madina Zokirovna Islimova
Buxoro davlat instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar uchun musiqiy repertuarni tanlashning asosiy mezonlari va tamoyillari tahlil qilingan. Musiqiy asarlarni tanlab olishda bolalarning yosh xususiyatlari, psixologik-pedagogik talablar, milliy va jahon musiqiy merosi, zamonaviy pedagogika yutuqlari va ta'limiy maqsadlar e'tiborga olinishi zaruriyati asoslangan. Repertuar tanlashning ilmiy-metodologik asoslari, amaliy tavsiyalar va pedagog-musiqiychilarning kasbiy kompetensiyasi masalalari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, repertuarning bolalarning musiqiy-estetik tarbiyasi, shaxsiy rivojlanishi va madaniy identifikatsiyasiga ta'siri tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: musiqiy repertuar, repertuar tanlash mezonlari, yoshga mos ta'lim, bolalar qo'shiqlari, interaktiv repertuar, kompleks yondashuv

Criteria for selecting musical repertoire in preschool educational institutions

Madina Zakirovna Islimova
Bukhara State Institute

Abstract: This article analyzes the main criteria and principles for selecting musical repertoire for children in preschool educational institutions. The necessity of considering children's age characteristics, psycho-pedagogical requirements, national and global musical heritage, achievements of modern pedagogy, and educational objectives when selecting musical works is emphasized. The article examines the scientific and methodological foundations for repertoire selection, practical recommendations, and issues of professional competence of music educators. It also investigates the impact of repertoire on children's musical-aesthetic education, personal development, and cultural identity.

Keywords: musical repertoire, preschool education, repertoire selection criteria, age-appropriate education, classical music, contemporary children's music, pedagogical repertoire, national musical heritage

Musiqiy repertuar - bu maktabgacha ta'lim muassasalarida mashg'ulotlar va madaniy tadbirlar uchun tanlanadigan musiqiy asarlar majmuidir. To'g'ri tanlangan repertuar bolalarning musiqiy rivojlanishi, estetik tarbiyasi va umumiy shaxs shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Repertuar nafaqat mashg'ulotlarning mazmuniy asosini, balki bolalarning musiqaga bo'lgan munosabatini, did-zavqini va milliy-madaniy identifikatsiyasini ham belgilaydi.

Zamonaviy pedagogika bolalar uchun musiqiy materiallarni tanlashda ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Repertuar bir vaqtning o'zida pedagogik maqsadlarga javob berishi, bolalar uchun qiziqarli va tushunarli bo'lishi, ularning yosh imkoniyatlariga mos kelishi hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni aks ettirishi zarur. Shu bilan birga, zamonaviy bolalar hayoti, ularning qiziqishlari va raqamli davr talablari ham e'tiborga olinishi kerak.

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqiy repertuar tanlashning ilmiy asoslangan mezonlari, amaliy tamoyillari va metodologik jihatlar chuqur tahlil qilinadi.

Repertuar tanlashning asosiy mezonlari

1. Yoshga mos kelish mezoni

Bolalarning har bir yosh davri o'ziga xos psixologik, fiziologik va musiqiy-estetik xususiyatlarga ega. Repertuar tanlashda bu omillarni chuqur bilish va hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Kichik guruh (3-4 yosh): Bu yoshdagi bolalar uchun repertuar juda oddiy, qisqa va takrorlanuvchi elementlarga boy bo'lishi kerak. Melodiya diapazoni kichik (5-6 nota, odatda re1 dan si1 gacha), ritm naqshlari sodda va bir xil. Matn tushunarli, obrazli va tanish predmet hamda hodisalar haqida bo'lishi zarur. Qo'shiqlar 4-8 taktdan oshmasligi, temp*o* sekin yoki o'rtacha bo'lishi maqsadga muvofiq.

Masalan, "Chaqaloq uyquga ketdi", "Mushukcha", "Quyunchalar", "Yomg'ir" kabi qo'shiqlar bu yoshga mos keladi. Tinglash uchun asarlar ham qisqa (1-2 daqiqa), yaqqol dasturiy mazmunli va aniq obrazli bo'lishi kerak: "Quyunchaning sakrashi", "Ayiqlik yuradi", "Qushcha uchadi" singari miniatyuralar.

O'rta guruh (4-5 yosh): Bu yoshda repertuar biroz murakkablashadi. Melodiya diapazoni kengayadi (do1 dan re2 gacha), ritm naqshlariga yangilik kiritiladi, matn hajmi ortadi. Qo'shiqlar 8-16 taktgacha bo'lishi mumkin, unda 2-3 misra yoki kuplay-naqorat tuzilishi paydo bo'ladi. Temp*o* turli xil bo'lishi mumkin - sekin lirik qo'shiqlardan tortib to mar*sh*gacha.

"Kuz keldi", "Qor yog'yapti", "Onamizga qo'shiqlik", "Bayram" kabi repertuar bu yoshga mos. Tinglash uchun asarlar 2-3 daqiqagacha, dasturiy va dasturiysiz bo'lishi mumkin. Turli xarakterli musiqani (quvnoqlik-g'amgin, tez-sekin) farqlash qobiliyati rivojlanadi.

Katta guruh (5-6 yosh): Repertuar sezilarli darajada boyiydi va murakkablashadi. Melodiya diapazoni to'liq bir oktava (do1 dan do2 gacha) yoki undan keng bo'lishi mumkin. Ritm naqshlarida sincopa, punktirli ritm elementlari, turli vaqt o'lchovlari (2/4, 3/4, 4/4) qo'llaniladi. Matn hajmi ortadi, obrazli va she'riy til rivojlanadi.

Qo'shiqlar 16-24 taktgacha, murakkab tuzilishga ega (misralar, kuplay, naqorat, ko'priq). "Vatanim O'zbekiston", "Do'stlik qo'shig'i", "Bahor keldi", "Maktabga tayyormiz" kabi tarbiyaviy va didaktik mazmunli repertuar ishlatiladi. Tinglash uchun klassik va xalq musiqasining namunalari, 3-5 daqiqalik asarlar, turli janrlar (vals, polka, marş) kiritiladi.

Tayyorgarlik guruhi (6-7 yosh): Bu yoshda bolalar murakkab va ko'p qirrali repertuar bilan tanishadilar. Melodiya diapazoni to'liq bir oktavadan keng, ba'zan do1 dan mi2 gacha yetadi. Ritm naqshlari juda xilma-xil, harmonik murakkablik paydo bo'ladi, ikki va uch ovozli kuylash elementlari kiritilishi mumkin.

Repertuarda vatanparvarlik, do'stlik, mehr-oqibat, tabiat muhofazasi, ilm-fan va mehnat mavzulari ustunlik qiladi. "O'zbekistonim manim", "Ona Vatan", "Guliston bog'lari", "Ilm olaylik" kabi qo'shiqlar ishlatiladi. Tinglash uchun asarlar 5-7 daqiqagacha, klassik kompozitorlarning (P.I.Chaykovskiy, V.A.Motsart, G.Mushel) va o'zbek bastakorlarining (M.Burxonov, T.Jalilov, R.Abdullayev) asarlari kiritiladi.

2. Pedagogik va didaktik mezonlar

Har bir musiqiy asar ma'lum ta'limiy va tarbiyaviy vazifalarni hal qilishi kerak. Repertuar tanlashda quyidagi pedagogik mezonlar asosiy hisoblanadi:

Ta'limiy ahamiyat: Asarlar bolalarda musiqiy ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qilishi kerak. Ohang xotirasi, ritm hissi, musiqiy eshitish, to'g'ri nafas olish, artikulyatsiya va diksiya - bularning barchasi repertuar orqali rivojlanadi. Masalan, legato (yopiq) kuylashni o'rgatish uchun keng, qamrovli melodiylar, stakkato (uzuq) uchun esa sakrash xarakteridagi qo'shiqlar tanlanadi.

Tarbiyaviy yo'naltirilganlik: Repertuar axloqiy-estetik tarbiyaning vositasi bo'lib xizmat qiladi. Vatan sevgisi, ota-ona, oqsoqollar va do'stlarga hurmat, mehnat, tabiat muhofazasi, halollik, saxiylik kabi qadriyatlar qo'shiqlar mazmunida aks etishi zarur. "Onamga minnatdorman", "Ona Vatan", "Mehnat qo'shig'i", "Tabiat go'zal" kabi asarlar tarbiyaviy vazifalarni samarali hal qiladi.

Rivojlantiruvchi funksiya: Repertuar bolalarning intellekti, emotsional sohasi, ijodiy tasavvuri va estetik didini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Turli xarakter, kayfiyat va obrazli mazmundagi asarlar bolalarning hissiy paletasini boyitadi. Musiqiy janrlar xilma-xilligi (qo'shiq, raqs, marş) umumiy musiqiy madaniyatni shakllantiradi.

Madaniyatlararo ta'lim: Repertuarda o'zbek xalq musiqasi bilan birga, dunyo xalqlari musiqasiga ham o'rin berilishi zarur. Bu bolalarda madaniy pluralizm, tolerantlik va boshqa xalqlarga hurmat tuyg'usini tarbiyalaydi. Rus, tojik, qozoq, avar,

ukrain xalq qo'shiqlari, shuningdek, yevropalik kompozitorlarning bolalar uchun yozilgan asarlari dasturga kiritiladi.

3. Mazmuniy-tematik mezonlar

Repertuarning mazmuni bolalar hayoti, qiziqishlari va atrofdagi dunyo bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak. Asosiy tematik yo'nalishlar:

Tabiiy hodisalar va fasllar: "Kuz ranglari", "Qishning oq sehra", "Bahor gullari", "Yoz sarguzashtlari" - fasllar almashinishi va tabiat o'zgarishlari haqidagi qo'shiqlar bolalarda kuzatuvchanlik va atrofdagi olamga qiziqishni rivojlantiradi. Tabiat muhofazasi mavzulari ham muhim o'rin tutadi.

Oila va yaqinlar: Ona, ota, buva, bobo, aka-uka, opa-singillar haqidagi qo'shiqlar oilaviy qadriyatlarni mustahkamlaydi. "Onamning qo'shig'i", "Bobomning ertagi", "Kichkina singlim", "Katta akam" kabi asarlar emotsional aloqalarni kuchaytiradi va oilaviy muhabbatni tarbiyalaydi.

Do'stlik va hamkorlik: "Do'stlar", "Birgamiz biz", "Hamkorlik quvnoq" singari qo'shiqlar ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi, jamoaviy ruh va o'zaro yordamni tarbiyalaydi. Bunday repertuar bolalarda empatiya va kommunikativ qobiliyatlarni shakllantiradi.

Vatan va milliy qadriyatlar: Vatanparvarlik tarbiyasi repertuarning muhim qismidir. "O'zbekistonim", "Guliston", "Ona Vatan", "Bayrog'imiz" kabi qo'shiqlar milliy g'urur va Vatanga muhabbat tuyg'ularini uyg'otadi. Milliy ramzlar, bayramlar (Navruz, Mustaqillik kuni) bilan bog'liq repertuar alohida ahamiyatga ega.

Mehnat va kasb-hunarlar: "Dehqonchilik", "Tikuvchi", "Shifokor", "O'qituvchi" kabi mehnat va turli kasblar haqidagi qo'shiqlar bolalarda mehnatsevarlikni tarbiyalaydi va kelajak kasbiy orientatsiyasiga asos soladi. Mehnatkashlarga hurmat va mehnatning ijtimoiy ahamiyatini tushunish shakllanadi.

Bayramlar va madaniy tadbirlar: Navruz, Mustaqillik kuni, Yangi yil, 8-mart, Xalqaro bolalar kuni kabi bayramlarga bag'ishlangan maxsus repertuar tarbiyaviy ahamiyatga ega. Bunday qo'shiqlar bayramona kayfiyat yaratadi va madaniy an'analarni o'rganishga yordam beradi.

4. Badiiy-estetik mezonlar

Repertuar yuqori badiiy sifatga ega bo'lishi va bolalarda estetik didni shakllantirishi zarur:

Melodiya go'zalligi: Qo'shiqlarning melodiyasi yoqimli, esda qolarli va tabiiy bo'lishi kerak. Sun'iy, murakkab yoki qiyshiq ohanglar bolalarda musiqaga nisbatan salbiy munosabat hosil qilishi mumkin. Melodiya bolalarning ovoz imkoniyatlariga mos, hamonij va ifodali bo'lishi zarur.

Matnning she'riy sifati: Qo'shiq matni nafaqat mazmunli, balki she'riy jihatdan ham yuqori darajada bo'lishi kerak. To'g'ri ritm, qofiya, obrazlilik, til boyligi -

bularning barchasi she'riy matnning sifatini belgilaydi. Primitiv, grammatik xatoli yoki eskirgan til bilan yozilgan matnlar qo'llanmasligi zarur.

Garmonik tovlanish: Musiqiy hamrohlik sodda lekin mazmunidir, bolalarning badiiy idrokiga mos bo'lishi kerak. Harmoniya melodiyaning qo'llab-quvvatlashi, lekin ustun turmasligi lozim. Fortepiano hamrohligida yoki orkestrlarda ijro uchun repertuar tanlashda bu juda muhim.

Janr va uslubiy xilma-xillik: Repertuarda turli janrlar - lirik qo'shiqlar, marşlar, vals, polka, o'yin qo'shiqlari - o'rin olishi zarur. Bu bolalarning musiqiy tajribasini boyitadi va turli uslublarni tushunishga yordam beradi. Klassik, xalq va zamonaviy uslublar muvozanatli taqsimlanishi kerak.

5. Milliy-madaniy mezon

O'zbek musiqiy merosini saqlash va keyingi avlodga yetkazish maktabgacha ta'limning muhim vazifalaridridan biridir:

O'zbek xalq musiqasi: Bolalar xalq qo'shiqlari, ashulalari va kuy-havolar bilan chuqur tanishishlari kerak. "Yalla", "Oq terak", "Tanovar", "Ey ko'zim" kabi xalq qo'shiqlarining bolalar uchun moslashtirilgan versiyalari repertuarga kiritiladi. Xalq cholg'u asboblari (do'mbira, g'ijjak, chang, nay) ovozlari bilan tanishish muhim.

O'zbek professional kompozitorlari asarlari: M.Burxonov, T.Jalilov, R.Abdullayev, D.Zokirova, I.Akbarov kabi o'zbek bastakorlarining bolalar uchun maxsus yaratilgan qo'shiqlari repertuarning asosini tashkil etishi kerak. Bu asarlar milliy musiqiy til va zamonaviy pedagogik talablarni muvaffaqiyatli birlashtiradi.

Mintaqaviy xususiyatlar: O'zbekistonning turli mintaqalari (Farg'ona, Xorazm, Surxondaryo, Buxoro) o'ziga xos musiqiy an'analarga ega. Repertuarda mintaqaviy rang-baranglikni aks ettiruvchi asarlar ham bo'lishi bolalarda yurtga muhabbat va madaniy identifikatsiyani mustahkamlaydi.

Zamonaviy o'zbek bolalar musiqasi: Bugungi kun o'zbek bastakorlari tomonidan yaratilayotgan zamonaviy bolalar qo'shiqlari ham repertuarda o'z o'rniga ega bo'lishi kerak. Ular an'anaviy qadriyatlarni zamonaviy musiqiy til va bolalarning hozirgi qiziqishlariga mos shakllarda ifoda etadi.

Repertuar tanlashda amaliy yondashuv

Yil davomida repertuarni rejalashtirish

Samarali musiqiy ta'lim uchun repertuarni yil davomida tartibli rejalashtirish zarur. Odatda o'quv yili uch asosiy davrga bo'linadi:

Kuz davri (sentyabr-noyabr): Bu davrda asosan kuz fasli, mehnat, bog'dorchilik va hosil yig'ish, o'qituvchilar kuni mavzularidagi repertuar ishlatiladi. Yangi o'quv yilining boshlanishi, bolalarni maktabgacha muassasaga moslashishi va guruh shakllanishi uchun quvnoq, do'stona mazmunli qo'shiqlar tanlanadi. "Kuz keldi", "Bog'da hosil", "O'qituvchim", "Yangi do'stlar" kabi repertuar asosiy hisoblanadi.

Qish davri (dekabr-fevral): Qish fasli, Yangi yil, qor va qish o'yinlari, hayvonlar hayoti mavzulari asosiy o'rinni egallaydi. Bayram repertuari muhim rol o'ynaydi. "Qor yog'yapti", "Qish ertagi", "Yangi yil", "Qishda orman", "Sovuqda hayvonlar" kabi qo'shiqlar ishlatiladi. Yangi yil atrofida maxsus konsert dasturi tayyorlanadi.

Bahor davri (mart-may): Bahorning kelishi, 8-mart, Navruz, tabiatning uyg'onishi, qushlar qaytishi, gul ochilishi mavzulari ustunlik qiladi. Yil oxiriga yaqinlashgani sababli, o'rganilgan repertuarni mustahkamlash va yakuniy konsertga tayyorgarlik boshlanadi. "Bahor gulari", "Onam bayrami", "Navruz keldi", "Qushlar qaytdi", "Yozga salom" kabi repertuar asosiy hisoblanadi.

Har bir davr uchun 4-6 ta yangi qo'shiq, 3-4 ta tinglash uchun asar, 2-3 ta musiqiy o'yin rejalashtiriladi. O'rganilgan materiallar keyingi davrlarda takrorlanadi va mustahkamlanadi.

Repertuarning tuzilishi

Har bir yosh guruhi uchun muvozanatli repertuar paketi tuzilishi tavsiya etiladi:

Qo'shiq repertuari (60-70%): Asosiy ta'lim vositasi bo'lib, kuylash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bunga xalq qo'shiqlari, klassik va zamonaviy kompozitorlar asarlari, didaktik qo'shiqlar (notalar, ranglar, raqamlar haqida), o'yin qo'shiqlari kiradi. Har bir mavzu uchun 2-3 ta asosiy qo'shiq va 1-2 ta qo'shimcha qo'shiq rejalashtiriladi.

Tinglash repertuari (20-25%): Bolalarning musiqiy idrokini rivojlantiradi va badiiy didni tarbiyalaydi. Bunga klassik musiqaning namunalari (P.Chaykovskiy "Bolalar albomi", R.Shuman "Bolalar sahnalari"), o'zbek kompozitorlarining asarlari, xalq kuylari va zamonaviy instrumental musika kiradi. Har bir asar 2-3 marta tinglanishi va tahlil qilinishi zarur.

Musiqiy-harakat repertuari (10-15%): Ritm hissi, koordinatsiya va plastikani rivojlantiradi. Bunga raqslar, musiqiy o'yinlar, musiqiy dramatizatsiya uchun fon musiqasi kiradi. Polka, vals, marş janrlaridagi turli xarakterli musika ishlatiladi. "Hayvonlar karnavali" (K.Sen-Sans), "Kukla raqsi", "Askar marşi" kabi asarlar mashhur.

Repertuarni tanlashda pedagogning roli

Pedagog-musiqiychi repertuar tanlashda asosiy mas'uliyatni oladi. Uning kasbiy malakasi va pedagogik mahorati repertuarning sifatini belgilaydi:

Bilim va tajriba: Pedagog bolalar musiqiy adabiyotini chuqur bilishi, zamonaviy va klassik repertuar bilan tanish bo'lishi, turli manbalardan (to'plamlar, nota kutubxonalari, onlayn resurlar) kerakli asarlarni topish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Pedagogik tajriba qaysi asarlar bolalar tomonidan yaxshi qabul qilinishini, qaysilari qiyinchilik tug'dirishini bilishga yordam beradi.

Ijodiy yondashuv: Ba'zan mavjud repertuar to'liq mos kelmaydi yoki ma'lum bir guruh uchun moslashtirish talab etiladi. Pedagog ijodiy ravishda qo'shiq matnini

soddalashtirishi, melodiya diapazonini o'zgartirishi yoki musiqiy hamrohlikni bolalar imkoniyatiga moslashtirishi mumkin. Lekin bu asl asarning badiiy qiymatiga putur yetkazmasligi kerak.

Bolalarni kuzatish: Pedagog bolalarning qaysi qo'shiqlarni yoqtirishini, qaysilarini tez o'rganishini kuzatib borishi va repertuarni shunga mos ravishda moslashtirishi zarur. Ba'zan rejadagi qo'shiq bolalar uchun qiyin yoki qiziqsiz bo'lib chiqishi mumkin - bunday holda uni almashtirish yoki keyinga qoldirish to'g'riroq bo'ladi.

Madaniy sezgirlik: Pedagog turli millat va diniy e'tiqodga mansub bolalar bilan ishlashda madaniy sezgir bo'lishi kerak. Repertuar barcha bolalar uchun qabul qilinadigan, hech kimning his-tuyg'ularini xafa qilmaydigan bo'lishi zarur. Shu bilan birga, o'zbek milliy qadriyatlarini saqlash va targ'ib qilish ham muhim vazifa.

Turli manbalar va resurslar

An'anaviy nota to'plamlari

O'zbekistonda va MDH mamlakatlarida chop etilgan ko'plab bolalar qo'shiqlari to'plamlari mavjud. Mashhur to'plamlar: "Bolalar bog'chasidagi qo'shiqlar" (turli mualliflar), "Kichkintoylar kuylaydi" (M.Burxonov), "Bolalar qo'shiqlari" (T.Jalilov), "Sehrli tovushlar" (R.Abdullayev), "Xalq qo'shiqlari bolalar uchun" (turli to'plovchilar).

Rus tilida nashr etilgan to'plamlar ham keng qo'llaniladi: "Музыкальная палитра" (Ye.Tilicheyeva), "Ladushki" (I.Kaplaynova), "Песенки для малышей" (Ye.Jeleznova). Bu to'plamlar odatda pedagogik printsiplarga asoslangan va yosh guruhlariga bo'lingan holda tuzilgan.

Raqamli resurslar va onlayn platformalar

Zamonaviy texnologiyalar yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Onlayn nota kutubxonalari, audio va video yozuvlar, maxsus mobil ilovalar pedagoglarning ishini yengillashtiradi. Saytlar va platformalarda minglab bolalar qo'shiqlari, ularning audio versiyalari, karaoke variantlari va nota materiallari mavjud.

YouTube va boshqa video platformalarda professional ijrochilarning yozuvlari, o'quv videolari va metodologik maslahatlar topish mumkin. Lekin pedagoglar bu manbalardan foydalanishda tanqidiy yondashuv qo'llashlari, material sifatini tekshirishlari va mualliflik huquqlarini hurmat qilishlari kerak.

Davlat dasturlari va standartlari

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim tizimi uchun Davlat ta'lim standarti va "Barkamol avlod" dasturi maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan repertuarni belgilaydi. Unda asosiy tematik yo'nalishlar, tavsiya etiladigan asarlar ro'yxati va pedagogik talablar ko'rsatilgan.

Pedagoglar o'z repertuarlarini tuzishda bu hujjatlarga tayanishlari, lekin ijodiy erkinlik ham saqlashlari mumkin. Asosiy talablar bajarilsa, pedagog qo'shimcha

materiallar kiritishi va bolalarning xususiyatlariga mos ravishda dasturni boyitishi mumkin.

Repertuar tanlashda keng tarqalgan xatolar

Yoshga nomos tanlov

Eng keng tarqalgan xatolardan biri - bolalar imkoniyatlarini hisobga olmay, juda qiyin yoki aksincha, juda oddiy repertuar tanlashdir. Murakkab melodiya, keng diapazon, tez tempo bolalarni charchatadi va muvaffaqiyatsizlik his-tuygʻusini keltirib chiqaradi. Juda oddiy, primitiv repertuar esa qiziqishni yoʻqotadi va rivojlanishni sekinlashtiradi.

Repertuarning bir tomonlamaligi

Baʼzi pedagoglar faqat maʼlum bir uslub yoki mavzuga eʼtibor berishadi. Masalan, faqat quvnoq, tez qoʻshiqlar yoki aksincha, faqat lirik, sekin asarlar. Bu bolalarning emotsional tajribasini cheklaydi va musiqiy didni toʻliq shakllantirmaydi. Muvozanatli repertuar turli xarakter, tempo va kayfiyatdagi asarlarni oʻz ichiga olishi kerak.

Milliy merosni eʼtiborsiz qoldirish

Baʼzan pedagoglar faqat rus yoki yevropa musiqasiga eʼtibor qaratib, oʻzbek milliy musiqiy merosini etarli darajada kiritishmaydi. Bu bolalarning milliy identifikatsiyasiga salbiy taʼsir koʻrsatadi va ularni oʻz madaniy ildizlaridan uzoqlashtiradi. Repertuarda milliy va jahon musiqasi muvozanatli taqsimlanishi zarur.

Zamonaviy tendensiyalarni eʼtiborsiz qoldirish

Baʼzi pedagoglar faqat klassik va eskirgan repertuarga tayanib, zamonaviy bolalar qiziqishlarini eʼtiborga olmaydilar. Bugungi bolalar raqamli muhitda oʻsishmoqda va ularning musiqiy didiga zamonaviy tendensiyalar ham taʼsir qiladi. Repertuarda anʼanaviy asarlar bilan birga, zamonaviy, sifatli bolalar musiqasiga ham oʻrin berilishi zarur.

Matn sifatini eʼtiborsiz qoldirish

Baʼzan pedagoglar faqat melodiya eʼtibor qaratib, qoʻshiq matnining sifatini tekshirmaydilar. Grammatik xatolar, zaif sheʼriyat, noaniq yoki hatto zararli mazmun - bu muammolar repertuarda uchraydi. Har bir qoʻshiqning matni diqqat bilan oʻrganilishi va pedagogik, axloqiy va estetik talablarga javob berishi zarur.

Takrorlanishning etarli emasligi

Yangi repertuarni tez-tez almashtirish va oʻrganilgan qoʻshiqlarni takrorlamaslik ham keng tarqalgan xato hisoblanadi. Bolalar materiallarni mustahkamlash uchun koʻp marta takrorlashga muhtoj. Bir qoʻshiq yil davomida turli kontekstlarda (mashgʻulot, bayram, erkin faoliyat) takrorlanishi kerak. Aks holda, bilimlar yuzaki qoladi va tez unutiladi.

Individual yondashuvning yoʻqligi

Barcha bolalarni bir xil darajada qabul qilib, individual qobiliyatlarni eʼtiborga olmaslik ham muammo yaratadi. Baʼzi bolalar tezroq oʻrganadilar va ularga

qo'shimcha murakkab repertuar kerak. Boshqalari esa ko'proq vaqt va soddaroq materiallar talab qiladi. Individual yoki kichik guruhlar bilan ishlashda bu farqlar hisobga olinishi zarur.

Repertuar samaradorligini baholash

Kuzatuv va tahlil

Pedagog tanlangan repertuarning samaradorligini doimiy kuzatib borishi kerak. Quyidagi savollarga javob izlash muhim: Bolalar qo'shiqlarni qanchalik tez o'rganishmoqda? Ular materialdan zavqlanishyaptimi? Qaysi qo'shiqlar ko'proq qiziqish uyg'otadi? Qaysi asarlar qiyinchilik tug'diradi va nima sababdan?

Pedagogik kuzatuvlar jurnalida har bir repertuar bandi bo'yicha qaydlar olib borilishi tavsiya etiladi. Bu keyingi yil dasturni rejalashtirishda juda foydali bo'ladi. Muvaffaqiyatli tajribalar takrorlanadi, muammoli joylar esa tahlil qilinib, tuzatiladi.

Bolalarning fikri va reaksiyasi

Bolalarning o'zlari ham repertuarni baholashda ishtirok etishi mumkin. Katta guruhlarda oddiy so'rovnomalar o'tkazish mumkin: qaysi qo'shiqlar ko'proq yoqadi, qaysilarini yana tinglashni yoki kuylashni xohlashadi. Bu bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi va pedagogga qimmatli ma'lumot beradi.

Bolalarning norasmiy reaksiyasi ham muhim ko'rsatkich. Agar bolalar mashg'ulotdan keyin o'zlari qo'shiq kuylasalar, uni onalari yoki do'stlariga o'rgatsalar, uyda takrorlasalar - bu repertuarning to'g'ri tanlanganidan dalolat beradi. Aks holda, zerikalish, diqqatsizlik yoki ishtiroqsizlik belgilari repertuarni qayta ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Ota-onlarning fikri

Ota-onlar bilan muntazam fikr almashish ham muhim. Ular uyda bolalarning qanday qo'shiqlar kuylashini, musiqaga bo'lgan munosabatini kuzatadilar. Ota-onlarning izohlari va takliflari repertuarni takomillashtirish uchun foydali bo'lishi mumkin. Lekin pedagog professional nuqtai nazardan qaror qabul qilishi va barcha fikr-mulohazalarni tanqidiy baholashi zarur.

Yakuniy natijalar

Yil oxirida umumiy natijalarni tahlil qilish repertuar samaradorligini baholashning eng muhim bosqichidir. Bolalarning musiqiy rivojlanish darajasi, ular o'zlashtirgan qo'shiqlar soni va sifati, konsertlarda ijro ko'rsatkichlari, musiqaga bo'lgan umumiy qiziqish - bu ko'rsatkichlarning barchasi tahlil qilinadi.

Agar natijalar kutilganidek bo'lmasa, pedagog repertuar tanlash mezonlarini qayta ko'rib chiqishi va keyingi yil uchun o'zgartirishlar kiritishi zarur. Muvaffaqiyatli tajribalar esa hujjatlashtiriladi va boshqa pedagoglar bilan baham ko'riladi.

Maxsus ehtiyojli bolalar uchun repertuar

Inklyuziv ta'lim konteksti

Zamonaviy maktabgacha ta'lim muassasalarida maxsus ehtiyojli bolalar ham umumiy guruhlarda ta'lim olishlari mumkin (inklyuziv ta'lim). Repertuar tanlashda ularning xususiyatlari ham e'tiborga olinishi zarur.

Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun: Bunday bolalar uchun vizual qo'llab-quvvatlash juda muhim. Qo'shiq matnlari rasmlar bilan tasvirlanishi, harakatlar aniq va ko'rsatmaliroq bo'lishi kerak. Ritm va vibrasiya his qilish orqali musiqani idrok etish imkoniyati beriladi. Oddiyroq, takrorlanuvchi naqshli qo'shiqlar afzal.

Ko'rish qobiliyati cheklangan bolalar uchun: Audio materiallar yuqori sifatli bo'lishi, tovush effektlari va taktil elementlar qo'shilishi zarur. Musiqiy asboblarni tekkizib o'rganish, tovushlarni tanish va takrorlash mashqlari asosiy o'rin tutadi. Tavsifli matnlar va audial qo'llanmalar yordam beradi.

Intellectual rivojlanish xususiyatlariga ega bolalar uchun: Oddiy, qisqa, takrorlanuvchi elementlarga boy repertuar tanlanadi. Bir qo'shiqni o'rganish ko'proq vaqt talab qilishi mumkin. Ko'rgazmalilik, harakatlar bilan birgalikda o'rganish va ijobiy mustahkamlash muhim rol o'ynaydi.

Nutq rivojlanishida qiyinchiliklar bor bolalar uchun: Artikulyatsiya mashqlari sifatida qulay qo'shiqlar, oddiy tovush birikmalari, takrorlanuvchi hecolar va so'zlar foydali. Musiqa va logopedik mashqlarni birlashtirish samarali natija beradi. Shoshilmaslik va har bir kezg'uni puxta o'rganishga e'tibor qaratiladi.

Universal dizayn prinsiplari

Ideal repertuar barcha bolalar uchun qabul qilinadigan va moslashtirilishi oson bo'lishi kerak (universal dizayn prinsipi). Bu degani, asar turli darajadagi qobiliyatlarga ega bolalar uchun o'zgartirilishi mumkin bo'lgan strukturaga ega bo'lishi kerak. Masalan, oddiy va murakkab partiyalar, individual va guruhli ijro imkoniyatlari, turli modalliklar (ko'rish, eshitish, harakat) orqali o'rganish variantlari.

Kelajak istiqbollari va tavsiyalar

Raqamli davr va yangi imkoniyatlar

Texnologiyalar rivojlanishi musiqiy repertuarni yaratish, tarqatish va o'rganishda yangi imkoniyatlar ochmoqda. Interaktiv qo'shiqlar, augmented reality (kengaytirilgan reallik) elementlari, virtual musiqiy asboblari - bularning barchasi kelajak repertuarining qismi bo'lishi mumkin.

Pedagoglar zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga tayyorlanishlari, lekin an'anaviy qiymatlar va jonli musiqiy muloqotni saqlab qolishlari zarur. Texnologiya - bu vosita, maqsad emas. Asosiy e'tibor bolalarning to'laqonli musiqiy rivojlanishiga qaratilishi kerak.

Milliy repertuarni boyitish

O'zbek bolalar musiqiy adabiyotini yanada rivojlantirish zarur. Zamonaviy kompozitorlarni bolalar uchun yangi, sifatli asarlar yaratishga rag'batlantirish,

repertuar to'plamlarini muntazam chop etish va tarqatish, nota kutubxonalarini yaratish - bu yo'nalishlar dolzarb ahamiyatga ega.

Milliy xalq musiqiy merosini bolalar uchun adaptatsiya qilish, unutilgan qo'shiqlarni qayta jonlantirish va zamonaviy shakllarda taqdim etish ham muhim vazifa. Mintaqaviy xususiyatlarni saqlab qolish va targ'ib qilish milliy identifikatsiyani mustahkamlaydi.

Pedagoglarning malakasini oshirish

Repertuar tanlash - bu doimo rivojlanayotgan mahorat. Pedagoglar doimiy professional taraqqiyotga muhtoj: yangi metodikalar, zamonaviy repertuar, pedagogik psixologiya yutuqlari bilan tanishish. Malaka oshirish kurslari, seminarlar, tajriba almashish, konferensiyalar va master-klasslar pedagoglarning kasbiy darajasini oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569
2. КБ Холиков. Роль теоретичности и применения информационных систем в области теории, гармонии и полифонии музыки. Scientific progress 2 (3), 1044-1051
3. КБ Холиков. Образовательное учреждение высшего профессионального образования в музыкальной отрасли Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 946-951
4. КБ Холиков. Музыкальная идея и создание новых идей, его развитие. Science and Education 5 (6), 129-136
5. КБ Холиков. Неизбежность новой методологии музыкальной педагогике. Science and Education 4 (1), 529-535
6. КБ Холиков. Характеристика психологического анализа музыкальной формы, измерение ракурса музыкального мозга. Science and Education 4 (7), 214-222
7. КБ Холиков. Локально одномерные размеры, основа динамично развитого произведения музыки. Science and Education 3 (11), 1007-1014
8. КБ Холиков. Задачи хора для вырождающегося нагруженного управления косвенного, противоположного и параллельно-двигающегося голоса. Scientific progress 2 (3), 690-696
9. КБ Холиков. Прослушка классической музыки и воздействия аксонов к нервной системе психологического и образовательного процесса. Science and Education 4 (7), 142-153
10. КБ Холиков. Манера педагогической работы с детьми одарёнными возможностями. Science and Education 4 (7), 378-383

11. КБ Холиков. Магнитные свойства тяготение к человеку многоголосного произведения музыке. *Scientific progress* 2 (3), 728-733
12. КБ Холиков. Система грамматических форм полифонии, свойственных для классической многоголосной музыки. *Science and Education* 5 (11), 137-142
13. КБ Холиков. Искажения при синхронном направлении двух голосов в одновременной системе контрапункта и их решение. *Science and Education* 5 (11), 143-149
14. КБ Холиков. Три новые версии дефиниции формулировки мажора и минора. *Science and Education* 5 (11), 150-157
15. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
16. КБ Холиков. Перенос энергии основного голоса к другим голосам многоголосной музыки. *Science and Education* 3 (12), 607-612
17. КБ Холиков. Дифференцированное обучение студентов на занятиях гармонии и анализа музыкальных произведений. *Scientific progress* 2 (3), 1038-1043
18. КБ Холиков. Модели информационного влияния на музыку управления и противоборства. *Science and Education* 4 (7), 396-401
19. КБ Холиков. Характер музыки и результат смысловое содержание произведения. *Scientific progress* 2 (4), 563-569
20. КБ Холиков. Абстракция в представлении музыкально психологического нейровизуализации человека. *Science and Education* 4 (7), 252-259
21. КБ Холиков. Внимания музыканта и узкое место захвата подавление повторения, сходство многовоксельного паттерна. *Science and Education* 4 (7), 182-188
22. КБ Холиков. Защитный уровень мозга при загрузке тренировочных занятиях и музыкального моделирование реальных произведениях. *Science and Education* 4 (7), 269-276
23. КБ Холиков. Элементы музыкальной логики, фундамент музыкального построения. *Science and Education* 3 (1), 578-583
24. КБ Холиков. Основные концепции, проблемы и методы как теории и гармония в деятельности учителя музыкальной культуры в школе. *Science and Education* 3 (1), 663-670
25. КБ Холиков. Музыкальная модель, эффективный численный ритм и программный комплекс для концентрации вокального пения. *Science and Education* 3 (1), 546-552
26. КБ Холиков. Содержание урока музыки в общеобразовательном школе. *Scientific progress* 2 (3), 1052-1059

27. КБ Холиков. Музыка и психология человека. Вестник интегративной психологии, 440-443 2 (1), 440-443

28. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. Science and Education 4 (7), 121-129

29. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. Science and Education 4 (7), 304-311

30. КБ Холиков. Особенность взаимосвязанности между преподавателем и учащимся ракурса музыки в различных образовательных учреждениях: детском саду, школе, вузе. Science and Education 4 (2), 1055-1062